

De evangelist Lucas schildert Maria door Maerten van Heemskerck

Kunstschilders, kladschilders, glazeniers, beeldhouwers, graveurs, maar ook plateelbakkers, boekdrukkers en kunsthandelaars konden lid worden van het gilde, dat zelf zorgde voor kwaliteitscontrole en de opleiding van jong talent. Van het lidmaatschap werd aantekening gehouden. De nog bestaande boeken zijn van groot belang voor kennis van de kunstgeschiedenis.

Volgens typische gilderegels namen meesters een kind van twaalf tot veertien in de leer (één tegelijk en soms een tweede na een wachttijd). Om lid te worden moest een aspirant aan een aantal voorwaarden voldoen, zoals een leertijd van zes jaar, soms ook korter als hij een meesterstuk produceerde. Ongeveer een derde van de inkomsten van het gilde werd besteed aan het onderhouden van de arme leden en hun gezinnen.

Op 26 augustus 1382 werd het ambacht van de kunstenaars, later Sint-Lucasgilde genoemd, in Antwerpen opgericht. Daarmee is het wellicht één van de oudste in de Lage Landen. Het omvatte aanvankelijk de goud- en zilversmeden, borduurwerkers, emailleerders, glazeniers, beeldhouwers en schilders. Het Sint-Lucasgilde overkoepelde zowel de kunstenaars als de kunstambachten, wat in de 18e eeuw tot conflicten en uiteindelijk tot opheffing van het gilde zal leiden. Vanaf 1480 maakte ook de rederijkerskamer De Violieren deel uit van het gilde, in 1680 gevolgd door de rederijkerskamer De Olijftak. Ook andere groepen sloten zich aan, zoals onder meer vanaf 1536 de drukkers en in 1565 de klavecimbelbouwers. Op initiatief van David Teniers wordt in de schoot van het Sint-Lucasgilde in 1663 bij koninklijk octrooi van Filips IV van Spanje de Koninklijke Academie voor Schone Kunsten van Antwerpen opgericht. Ze heeft haar lokalen in de Beurs tot ze in 1811 verhuist naar de Mutsaardstraat. Het gilde zelf werd in 1773 ontbonden en daarna heropgericht, maar ten slotte op 21 november 1791 definitief afgeschaft.

Op 26 augustus 1382 werd het Haarlemse Sint-Lucasgilde opgericht. Dit was een gilde voor schilders. Het was vernoemd naar de Evangelist Lucas, die een schilderij van Maria zou hebben gemaakt. Zonder het gildelidmaatschap mocht een schilder zijn beroep niet uitoefenen. De gildeleden moesten zich aan kwaliteitseisen en prijsbepalingen houden, maar konden ook aanspraak maken op sociale voorzieningen. Er ontstond een uitgebreid leerlingenstelsel. Alleen een volleerd 'meester' kon lid worden van een gilde. Bij het Sint-Lucasgilde hoorden zowel ambachtelijke (huis)schilders als kunstschilders, maar vanaf de zeventiende eeuw begonnen de kunstenaars zich steeds meer af te zetten tegen de 'grofschilders'.

Het Lucasgilde Beverwijk bestaat al sinds 1947 en is een vereniging van amateur beeldende kunstenaars, opgezet met het doel om gezamenlijk bezig te zijn met tekenen en/of schilderen. Geheel ontspannen op uw eigen creatieve manier. Meestal gebeurt dit onder de begeleiding van een professioneel kunstenaar in het atelier, of buiten, wanneer het weer het toe laat. De vereniging bestaat dankzij haar vrijwilligers.

In een gilde werd kennis en ervaring uitgewisseld. Nieuwe gildeleden werden opgeleid in het vak. Na een gedegen opleiding kon een leerling erkend worden als vakman met de titel gezet en uiteindelijk de titel "meester" verkrijgen na het doen van de gilde- of meesterproef. Het gilde behartigde de belangen van de gildeleden, en beschermde hen.

Het Sint-Lucasgilde was de naam van stedelijke broederschappen of gilden van kunstenaars en kunstambachtslieden onder de bescherming van Sint-Lucas.

De naam van het gilde verwijst naar de evangelist Lucas. Zijn evangelie wordt gezien als het meest beeldend, met oog voor detail en sfeer. Volgens een Byzantijnse legende uit de 6e eeuw had Lucas een portret van Maria geschilderd. Zijn auteurschap werd geclaimd voor sommige iconen van de Theotokos en later voor Europese replica's uit de 14e eeuw.

Vaak had een gilde het alleenrecht op het uitoefenen van het vak, wat leidde tot de zekerheid van kwaliteit van het werk, soms zelfs tot een monopolie.

Een gilde had meestal een heilige als schutpatroon, voor de timmerlieden bijvoorbeeld was dat meestal Sint Jozef. In rooms-katholieke streken onderhield een gilde een altaar in een van de parochiekerken, gewijd aan de patroonheilige, het zogenaamde gilde-altaar. Wanneer iemand lid werd van een gilde had dit grote invloed op zijn leven. Degene had niet alleen het recht om het beroep uit te oefenen van het gilde maar was ook verzekerd van een vorm van sociale zekerheid. Het gilde ondersteunden zijn leden wanneer ze door ziekte of ouderdom niet konden werken. Ook regelde het vaak de begrafenis van zijn leden en hun gezin. Leden van de gilden beoefenden hun religie ook vaak gezamenlijk.

Er bestonden verschillende soorten gilden zoals ambachtsgilden, handels- of koopmansgilden en schuttersgilden. Ambachtsgilden bestonden uit vaklieden die allen hetzelfde ambachtelijke vak uitvoerden, zoals:

- Bakkers; patroonheilige: Sint-Nicolaas
- Bontwerkers; patroonheilige: Sint-Hubertus
- Brouwers; patroonheilige: Sint-Arnoldus
- Chirurgen (waarbij, naast chirurgijns en vroedvrouwen, ook universitair opgeleide doctores medicinae behoorden); patroonheiligen: Cosmas en Damianus
- Goud- en zilversmeden; patroonheilige: Sint-Eligius
- Hoveniers; patroonheilige: Sint-Urbano
- Kremers (waartoe handelaars in de breedste zin van het woord werden gerekend); patroonheilige: Sint-Nicolaas
- Kleermakers; patroonheilige: Sint-Anna
- Kunstenaars; patroonheilige: Sint-Lucas (vandaar het Sint-Lucasgilde)
- Lakenwevers (soms gewantmakers genoemd); patroonheilige: Genoveva of Sint-Mattias
- Leerlooiers; patroonheilige: Johannes de Doper, Crispinus en Crispinianus
- Linnenwevers (ook wel kortspoelders genoemd); patroonheilige: Sint-Severinus
- Mandenvlechters; patroonheilige: Sint-Petrus
- Molenaars; patroonheilige: Victor van Marseille
- Schippers (of andere transporteurs); patroonheilige: Sint-Nicolaas of Sint-Petrus
- Schoenmakers; patroonheilige: Crispinus en Crispinianus
- Schoolmeesters; patroonheilige: Ambrosius
- Schutterij; patroonheiligen: Sebastiaan, Martinus van Tours, Antonius van Egypte, Joris (heilige)
- Slagers (of vlees- of beenhouwers); patroonheilige: Sint-Bartolomeüs
- Timmerlieden- en schrijnmakers; patroonheilige: Sint-Jozef
- Vissers; patroonheilige Sint-Petrus
- Volders; patroonheiligen Felix van Nola of Jacobus minor